

І. В. Хараїм

аспірант кафедри публічного адміністрування
Міжрегіональної академії управління персоналом

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ БУДІВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКІСНОГО УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ ПРОЕКТАМИ

У статті досліджено окремі інструменти державного управління в галузі будівництва, що пов'язані з практикою залучення інженера-консультанта. Визначається роль інженера-консультанта в процесі реалізації будівельного проекту на різних стадіях його життєвого циклу. Окреслено коло питань, що можуть бути зараховані до компетенції інженера-консультанта.

Ключові слова: державне управління, будівництво, інженер-консультант, інвестиційні проекти, життєвий цикл проекту.

Постановка проблеми. Сучасний стан і перспективи розвитку інвестиційної діяльності під час реалізації будівельних проектів свідчать про необхідність залучення компетентних спеціалізованих інституцій, представники яких могли б забезпечувати організаційний і консультаційний супровід проекту, якісне управління проектом і здійснення незалежного інженерного контролю в процесі будівництва з метою забезпечення прибутковості інвестування. В умовах розширення ринку будівельних послуг, зростання конкуренції та децентралізації будівельного виробництва важливим аспектом є оцінювання потенціалу будівельної компанії щодо можливості відповідати за взяті на себе зобов'язання, зокрема щодо забезпечення окупності інвестицій, залучених для реалізації будівельного проекту. Якість управління проектами вкрай важлива під час реалізації державних інвестицій. В таких умовах зростає роль сторонніх незалежних консалтингово-інжинірингових компаній, що здатні забезпечити професійний супровід реалізації будівельного проекту та його технічний аудит.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність питання застосування механізмів консалтингово-інжинірингового аналізу та супроводження будівельних проектів визначила увагу авторів до цього питання. Зокрема, низка робіт О.М. Непомнящого присвячена розвитку системи інженерів-консультантів. Автором визначено організаційно-правові основи функціонування інституту інженера-консультанта в Україні шляхом аналізу та імплементації кращого міжнародного досвіду до особливостей

системи вітчизняного законодавства [1], розглянуто окремі аспекти державного управління під час реалізації будівельних проектів щодо створення умов для залучення інженера-консультанта як основи незалежного контролю якості будівництва та забезпечення доступу приватних структур до технічного аудиту з метою підвищення рівня його якості, неупередженості та розвантаження системи державного управління від невластивих функцій [2]. Практику українського ринку реалізації інвестиційних проектів і визначення слабких місць у вітчизняній системі проаналізовано у статті «Інженер-консультант в системі господарської і професійної діяльності в Україні» [3]. Як суб'єкт господарської діяльності та фахівець інженер-консультант розглядався О.М. Непомнящим, А.В. Гавриловим, О.В. Медведчук, І.В. Хараїм [4]. Оцінка потенціалу розвитку будівництва через механізми визначення потенційних можливостей будівельного підприємства для реалізації інвестиційного проекту, до якого залучені інвестиції замовників будівництва, визначена у роботі О.І. Угоднікової [5]. Особливості проведення технічного аудиту та оцінювання технічного складника можливостей суб'єкта господарювання щодо виконання взятих зобов'язань розглянуто С.В. Пилипенко і Е.С. Краснокутським [6]. Вартісно-орієнтований організаційно-економічний механізм корпоративного управління інвестиційними проектами у галузі будівництва та визначення фінансово-економічних можливостей будівельних підприємств щодо реалізації інвестиційного проекту розроблено у дисертаційній роботі

Т.В. Момот [7]. Теоретико-методичні аспекти поняття інжинірингу і його роль у реалізації інвестиційних проектів представлені у роботі Н.А. Городиської [8]. З погляду інтелектуальної власності інжинірингова діяльність розглянута у статті Ю.Л. Бошицького, який визначав також організаційно-правові основи інжинірингу в Україні [9].

Проте, незважаючи на увагу авторів до цієї проблематики, досі не встановлено межі розподілу повноважень із проведення технічного аудиту між державними органами управління та приватним сектором, відсутнє чітке визначення функцій, прав та обов'язків інженерів-консультантів як окремої інституції, що відіграє відповідну роль у державній політиці з реалізації інвестиційних проектів у галузі будівництва. Отже, тема статті є актуальною та потребує подальшого дослідження.

Мета статті – визначення механізмів ефективною реалізації інвестиційних проектів у галузі будівництва шляхом формування сприятливої державної політики щодо залучення інструментарію забезпечення якості будівельних проектів через упровадження інституції інженера-консультанта.

Відповідно до поставленої мети необхідно виконати такі завдання:

- проаналізувати стан наукових напрацювань у сфері державного управління інжиніринговою діяльністю в частині залучення до управління проектами інженера-консультанта;
- описати основні складники поняття державного управління з урахуванням специфіки реалізації будівельних проектів;
- визначити важливість залучення інженера-консультанта на різних стадіях життєвого циклу інвестиційного проекту;
- виявити питання, які може вирішити інженер-консультант для підвищення ефективності реалізації будівельних проектів.

Виклад основного матеріалу. Державне управління будівництвом містить ряд механізмів щодо забезпечення ефективного розвитку будівельної галузі з урахуванням загальнодержавних цілей і пріоритетів на макро- (національному), мезо- (регіональному) та мікро- (муніципальному, місцевому) рівнях. Реалізуючи управлінські дії на різних рівнях влади, державне управління виконує такі функції [1; 2]:

- регуляторну;
- контрольно-ревізійну;
- функцію моніторингу;

- дозвільну;
- координаційну;
- наглядову.

Виконання низки означених функцій вимагає від представників органів державної влади та місцевого самоврядування глибоких і специфічних знань стосовно об'єкта, щодо якого реалізується система управлінських дій. Тобто реалізація інвестиційних проектів у будівництві, насамперед тих, що фінансуються за державні кошти, вимагає від представників державної влади знань і навичок у будівельній сфері, у процесах проведення тендерних закупівель, розуміння технічних і технологічних особливостей будівельного процесу, організації будівельного виробництва тощо [3; 4]. Це є однією із проблем забезпечення ефективного державного управління, адже представники органів державної влади, основою функцією яких є забезпечення організаційно-економічного механізму процесів реалізації будівельних проектів, не завжди можуть компетентно провести технічний аудит та інжинірингові процедури.

Управління будівельною галуззю базується на забезпеченні, перш за все, ефективною технічною політикою, що може бути реалізована через планування та впровадження нормативно-правових засад проектних і будівельних робіт та реалізації інвестиційного проекту загалом на різних стадіях життєвого циклу. Традиційно вирізняють такі стадії життєвого циклу будівельного проекту:

- передпроектна;
- інвестиційна;
- проектна;
- будівництво;
- прийняття в експлуатацію;
- завершення роботи над проектом.

Унаслідок дослідження сформовано матрицю інжинірингових функцій, які виконуються на різних стадіях життєвого циклу реалізації інвестиційного проекту в будівництві, що представлена на рис. 1.

На рисунку 1 відображено інжинірингові функції під час реалізації інвестиційного проекту. При цьому функцією державного управління у галузі будівництва має бути формування правового поля для залучення інженера-консультанта із застосуванням правового механізму державного управління.

Серед основних функцій інженера-консультанта в процесі реалізації інвестиційного проекту в будівництві можна визначити такі:

Рис. 1. Схема відповідності управлінських функцій стадіям життєвого циклу проекту

- технічний супровід проектних робіт;
- технічний нагляд на різних етапах реалізації будівельного проекту;
- реалізація функцій управління проектами;
- консультування з організації управління виконанням будівельних робіт;
- проведення експертиз, моніторингу, оцінювання ефективності процесі реалізації проекту;
- участь у вирішенні спорів;
- організація закупівель та оформлення договірних відносин тощо [10].

Ці функції в тій чи іншій комбінації виконуються інженером-консультантом на різних стадіях життєвого циклу будівельного проекту.

Реалізація договірних відносин із залученням інженера-консультанта потребує укладання окремого договору із замовником з одночасним відображенням його функцій у договорі будівельного підряду. Прикладом форми такого договору є «Біла книга» FIDIC (Міжнародної федерації інженерів-консультантів), що рекомендована для укладення угоди з консультантом під час спорудження об'єктів «під ключ» із залученням, насамперед, іноземних інвестицій [11].

Книга охоплює типові обов'язки інженера-консультанта на всіх етапах реалізації проекту:

- супровід проектування об'єкта;
- виконання функцій технічного нагляду;
- адміністрування проекту;

- управління будівництвом;
- юридичний супровід;
- проведення будь-яких експертиз;
- вирішення спорів і проблемних ситуацій.

Серед основних факторів, що зумовлюють необхідність залучення інженера-консультанта, можна виділити такі:

- 1) відсутність фахових служб замовника та недоцільність їх утримання у замовників, для яких будівництво не є основним видом діяльності;
- 2) фінансова децентралізація, що вимагає ефективного використання коштів і реалізації будівельних проектів від органів місцевого самоврядування, які не мають служб замовника.

Законодавство України визначає інженера-консультанта в будівництві як фізичну особу з кваліфікаційним рівнем, підтвердженим третьою стороною, або юридичну особу (інжинірингову компанію, яка має у своєму складі фахівців із кваліфікаційним рівнем, підтвердженим третьою стороною), яка в межах повноважень, делегованих замовником, здійснює керівництво реалізацією проекту, надає замовнику консультації щодо вибору оптимальних шляхів його реалізації, приймає від його імені відповідні рішення або виконує інші функції [12]. Отже, у законодавстві визначено поняття інженера-консультанта. Підвищення ефективності державного управління в галузі будівництва,

зокрема, може бути забезпечене шляхом залучення саме такої інституції – професіоналів, які можуть оцінити специфіку будівельного процесу та мають неупереджене ставлення до об'єкта оцінювання. Це може бути здійснено через залучення як інженера-консультанта інжинірингових компаній, що мають у своєму складі сертифікованих фахівців, які можуть забезпечити професійний супровід реалізації будівельного проекту та звільнити органи виконавчої влади та місцевого самоврядування від невластивих функцій під час управління державним і комунальним майном і реалізації інвестиційних проектів. Саме такий підхід є міжнародною практикою забезпечення професійного управління і незалежного контролю в будівництві.

Висновки і пропозиції. За результатами аналізу стану наукових напрацювань у сфері державного управління інжиніринговою діяльністю в частині залучення до управління проектами інженера-консультанта визначено, що цей механізм є ефективним під час реалізації інвестиційних проектів. Встановлено, що функції державного управління (регуляторна, контрольна-ревізійна, дозвільна, координаційна, наглядова та моніторингова) реалізуються під час здійснення управлінських дій на різних рівнях влади, що вимагає від представників органів виконавчої влади та місцевого самоврядування глибоких і специфічних знань стосовно об'єкта управління. Реалізація інвестиційних проектів у будівництві, насамперед тих, що фінансуються за державні кошти, потребує знань і навичок у будівельній сфері, процесах проведення тендерних закупівель, розуміння технічних і технологічних особливостей проекту, організації будівельного виробництва тощо. За цих умов виникає необхідність залучення інженера-консультанта – спеціалізованої інжинірингової організації чи спеціаліста, що здатні забезпечити організаційне та консультаційне супроводження проектування і будівництва об'єктів.

Список використаної літератури:

1. Непомнящий О.М., Хараїм І.В. Стан та перспективи організаційно-правового забезпечення діяльності інженера-консультанта в Україні. Державне управління: удосконалення та розвиток: електрон. наук. фах. вид. 2018. № 2. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/2_2018/5.pdf.
2. Непомнящий О.М., Хараїм І.В. Деякі державно-управлінські основи організації діяльності інженера-консультанта у процесі будівництва. Інвестиції: практика та досвід: наук.-практ. журн. ЧНУ. Київ: ДКС Центр, 2018. № 3. –С. 90–92.
3. Непомнящий О.М. Інженер-консультант в системі господарської і професійної діяльності в Україні. Інвестиції: практика та досвід: наук.-практ. журн. ЧНУ. Київ: ДКС Центр, 2018. № 9. С. 97–102.
4. Непомнящий О.М., Гаврилов А.В., Медведчук О.В., Хараїм І.В. Інженер-консультант: суб'єкт господарювання і фахівець. Вісник будівельника. 2018. № 2. С. 4–14.
5. Угоднікова О.І. Потенціал розвитку будівельних підприємств: методи оцінки та особливості використання. Обліково-аналітичне забезпечення управління фінансово-економічною безпекою в умовах європейської інтеграції: матеріали V міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 26–27 листопада 2015 р.) / ред. кол.: Т.В. Момот, Н.Є. Лелюк, І.А. Крайівська. Харків: ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2015. 187 с.
6. Пилипенко С.В., Краснокутський Е.С. Технічний аудит – об'єктивна оцінка технічних можливостей виробника. Заліз. трансп. України. 2016. № 3/4. С. 93–96.
7. Момот Т.В. Вартісно-орієнтований організаційно-економічний механізм корпоративного управління акціонерними товариствами будівельної галузі: теорія, методологія, практика: автореф. дис. ... докт. економ. наук: спец. 08.07.03 / Харківська національна академія міського господарства. Х., 2006. 40 с.
8. Городиська Н.А. Поняття інжинірингу та його значення у ринкових умовах господарювання / Національний університет «Львівська Політехніка», 2012. 39 с. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/13849/1/73339Vis727Menegment.pdf>.
9. Бошицький Ю.Л. Право інтелектуальної власності: навч. посібник. Київ: «Логос», 2007. 488 с.
10. Міждержавна гільдія інженерів-консультантів. Типові контракти FIDIC. Інформаційна довідка. URL: <https://iceg.com.ua/typovicontrakty-fidic-informatsiyna-dovidka>.
11. Типовий договір між замовником і консультантом на надання послуг («Біла книга») – Client / Consultant Model Services Agreement (“White Book”) / FIDIC. Geneva, 2017.
12. Мінімальні вимоги з охорони праці на тимчасових або мобільних будівельних майданчиках: наказ Міністерства соціальної політики України від 23 червня 2017 р. № 1050. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1111-17>.

Хараим И. В. Государственное регулирование строительной деятельности в контексте обеспечения качественного управления инвестиционными проектами

В статье рассматриваются отдельные инструменты государственного управления в области строительства, связанные с практикой применения института инженера-консультанта. Определяется роль инженера-консультанта при реализации строительного проекта на разных стадиях его жизненного цикла. Определяется круг вопросов, которые могут быть отнесены к компетенции инженера-консультанта.

Ключевые слова: государственное управление, строительство, инженер-консультант, инвестиционные проекты, жизненный цикл проекта.

Kharaim I. V. State regulation of construction industry in the context of ensuring high-quality investment project management

The article discusses the individual instruments of government control in the field of construction related to the practice of applying the institute of a consulting engineer. The role of the consulting engineer in the implementation of a construction project at different stages of its life cycle is determined. The range of issues that can be attributed to the competence of the consulting engineer is determined.

Key words: government control, construction, consulting engineer, investment projects, project lifecycle.